

Záróvizsga tételek a néprajz BA szakon

A hallgató egy tételt húz a lehetséges harminc tétel közül, és arról kell szóban, összefüggően, kb. 10-15 perces előadást tartania a bizottság előtt, rövid felkészülést követően. Bizonyos tételek esetében választási lehetősége van, hogy azon a tételen belül mely témát választja. Az előadásnak áttekintőnek és felépítettnek kell lennie, a vizsgázó arról tesz itt tanúbizonyságot, hogy a három éves képzés alapvető ismereteit átlátja, rendszerezni és értelmezni tudja, képes erről összeszedetten, a tudományos nyelvezetet birtokolva értekezni, ezáltal képes tanulmányait MA szakon is folytatni.

1. A magyar néprajztudomány alapfogalmai: népi kultúra, paraszti kultúra, etnikus kultúra, nemzeti kultúra — a fogalmak kialakulása, jelentésváltozása, egymáshoz viszonyított jelentése

- Burke, Peter. *Népi kultúra a kora újkori Európában*. Budapest (Századvég – Hajnal István kör), 1991.
- Burke, Peter. A populáris kultúra a történettudomány és az etnológia határmezsgyéjén. *Ethnographia*, (XCV.) 362-373. 1984.
- Hofer Tamás. *Népi kultúra, populáris kultúra. Fogalomtörténeti megjegyzések*. In Kisbán Eszter (szerk.) *Parasztkultúra, populáris kultúra és a központi irányítás*. Budapest (MTA Néprajzi Kut.int.) 1994. 233-247.
- Márkus György. *A kultúra: egy fogalom keletkezése és tartalma*. In uő. *Kultúra és modernitás*. 9-45p. Budapest, 1992.
- Sárkány Mihály. *Kultúra, etnikum, etnikai csoport*. In uő. *Kalandozások a 20. századi kulturális antropológiában*. 89-99. Budapest (L'Harmattan), 2000. [Eredetileg megjelent: Paládi-Kovács Attila (szerk.) *Néprajzi csoportok kutatási módszerei*. Budapest (MTA NKI), 1980. 41-57. (= Előmunkálatok a Magyarorságon Néprajzához, 7.)

2. A magyar néprajztudomány kialakulása, a nép felfedezése, az etnográfiai megismerés kezdetei, a tudomány intézményesülése, kutatási koncepciók

- Kósa László *A magyar néprajztudomány története*. Budapest, 1989.
- Niedermüller Péter. A régi kerékvágásban. *Beszélő*, 2001/7-8. 2001. Kritika Kósa László *A magyar néprajztudomány története* című könyvének új kiadásáról, www.beszelo.hu
- Paládi-Kovács Attila (Vál., szerk., bev.). *Magyar tájak néprajzi felfedezői*. Budapest (Gondolat), 1985. (= *A magyar néprajz klasszikusai*)
- Sárkány Mihály - Somlai Péter *A haladástól a kontingenciáig*. *Szociológiai Szemle*, (13.) 3-27. Budapest, 2003. [a folyóiratban megjelent tanulmány átdolgozott változata: Sárkány Mihály - Somlai Péter *A haladástól a kontingenciáig*. In Somlai Péter (Szerk.). *Az evolúció elmélete és metaforái a társadalomtudományokban*. 11-53. Budapest (Napvilág), 2004.]
- Sárkány Mihály. *A társadalomnéprajzi kutatás hazai története*. In (Főszerk.) Paládi-Kovács Attila. *Magyar Néprajz nyolc kötetben*. Vol. VIII. *Társadalom*. 29-66p. Budapest (Akadémiai), 2000.
- Sinkó Katalin. Az Alföld és az alföldi pásztorok felfedezése a külföldi és a hazai képzőművészetben. *Ethnographia*, (C.) 121-154p. 1989.
- Zsigmond Gábor (Vál., szerk., bev.). *Tessedik Sámuel és Berzeviczy Gergely. A parasztek állapotáról Magyarországon*. Budapest (Gondolat), 1979. (= *A magyar néprajz klasszikusai*)

3. A magyar néprajztudomány kutatási paradigmái: *lokális kultúrák kutatása*

a 'néprajzi csoport' kutatástörténete: a paraszti kultúra térbeli tagoltságának első rögzítése, kutatók, kiadványsorozatok, elméletek; a Kárpát-medence nagy- és kistáji tagolása (választott nagytáj példái alapján) – népesség, vallás, etnikai megoszlás...

- a) Az Alföld és peremterületei
- b) A Felvidék
- c) A Dunántúl és a Kisalföld
- d) Erdély és Moldva

- Andrásfalvy Bertalan. A táji munkamegosztás néprajzi vizsgálata. *Ethnographia*, (LXXXIX.) 231-243. 1978.
- Andrásfalvy Bertalan. *Néprajzi csoport, kistáj, régió*. Népi kultúra – népi társadalom, XI-XII. Budapest, 1980. 39-58.

- Bácskai Vera – Nagy Lajos. Piackörzetek a XIX. század eleji Magyarországon. *Ethnographia*, (LXXXIX.) 1978. 217-230.
- Barabás Jenő. Az etnikai csoport fogalmának kérdéséhez. *Néprajzi Értesítő*, (XL.) 1958. 19-27.
- Faragó Tamás. *Településtörténet, történeti táj, történeti térbeliség.* (= Történeti Statisztikai tanulmányok) 5-34. Budapest, 1984.
- Hofer Tamás. *A regionális tagoltság különböző megközelítési lehetőségeiről.* In Paládi-Kovács Attila (szerk.) *Néprajzi csoportok kutatási módszerei.* Budapest (MTA NKI), 1980. 103-130. (= Előmunkálatok a Magyarság Néprajzához, 7.)
- Kodolányi János, ifj. Problémák az ormánsági etnikai csoport körülhatárolásában. *Néprajzi Értesítő*, (XL.) 5-18p. 1958.
- Kósa László. *Paraszti polgárosulás és népi kultúra táji megoszlása Magyarországon (1880-1920).* Debrecen, 1991. [Újabb kiadása is van!] Különösen is a Bevezető fejezet, 5-93p.

4. A magyar néprajztudomány kutatási paradigmái: *gazdálkodásetnográfia*

- a) gyűjtögetés, ártéri gazdálkodás
- b) földművelés
- c) állattartás
- d) szőlő- és gyümölcsstermesztés

- Paládi-Kovács Attila (Főszerk.) Magyar Néprajz nyolc kötetben. Vol. II. *Gazdálkodás.* Budapest (Akadémiai), 2001.
- Domonkos Ottó (Főszerk.) Magyar Néprajz nyolc kötetben. Vol. III. *Kézművesség.* Budapest (Akadémiai), 1991.
- Andrásfalvy Bertalan. A vörösbor Magyarországon. Szőlőművelésünk balkáni kapcsolatai. *Néprajzi Értesítő*, (XXXIX.) 44-69. 1957.
- Andrásfalvy Bertalan. Vízhasználat és árvízvédelem hagyománya Magyarországon. *Magyar Tudomány*, 2000. 6. szám, 709-719. (elérhető a www.epa.oszk.hu keresztül)
- Györffy István. *Nagykunsági krónika.* Karcag, 1922. (újabb kiadása többek között pl. Karcag, 1984.)

5. A magyar néprajztudomány kutatási paradigmái: *történeti néprajz, történeti antropológia*

- a történeti néprajzi kutatások kialakulása, koncepciója, szerzők, művek, eredmények
- a történeti antropológia megjelenése a magyar néprajztudományban, koncepciók, szerzők, művek, eredmények

- Kósa László *A magyar néprajztudomány története.* Budapest, 1989.
- Niedermüller Péter. A régi kerékvágásban. *Beszélő*, 2001/7-8. 2001. [Kritika Kósa László A magyar néprajztudomány története című könyvének új kiadásáról, www.beszelo.hu]
- Tálas István. A termelés és nyelv kapcsolata aratóműveleteinkben. *Ethnographia*, (LXVIII.) 217-251. 1957.
- Braudel, Fernand. A történelem és a társadalomtudományok. A hosszú időtartam. *Századok*, (106.) 4-6. 988-1012. 1972. [Újra megjelent: Benda Gyula – Szekeres András (Szerk.) *Az Annales. A gazdaság-, társadalom és művelődéstörténet francia változata.* Budapest (L'Harmattan – Atelier), 2007. 163-193.]
- Braudel, Fernand. *Anyagi kultúra, gazdaság és kapitalizmus 15-18. század A mindennapi élet struktúrái: a lehetséges és a lehetetlen.* Budapest (Gondolat) 1985. [új kiadás: Budapest (Gutta), 2004.]
- Hofer Tamás. *Történeti fordulat az európai etnológiában.* In Hofer Tamás (szerk.) *Történeti Antropológia.* Az 1983. április 18-19-én tartott tudományos ülészak előadásai. 61-72. Budapest, 1984.
- Klaniczay Gábor. *A történeti antropológia tárgya, módszerei és első eredményei.* In Hofer Tamás (szerk.) *Történeti Antropológia.* Az 1983. április 18-19-én tartott tudományos ülészak előadásai. 23-60. Budapest, 1984.

6. A magyar néprajztudomány kutatási paradigmái: *közösségtanulmányok* – kutatási koncepciók, célok, eredmények,

- Bodrogi Tibor (Szerk.). *Vársány. Tanulmányok egy észak-magyarországi falu társadalomnéprajzához.* Budapest, 1978.
- Fél Edit és Hofer Tamás. *Arányok és mértékek a paraszti gazdálkodásban.* Budapest (Balassi), 1997.
- Fél Edit. *A magyar népi társadalom életének kutatása.* Klny. a Magyar Népkutatás kézikönyvéből. Budapest, 1948. újra megjelent: Hofer Tamás (szerk.) *Régi falusi társadalmak.* Fél Edit néprajzi tanulmányai. Pozsony (Kalligram), 2001. 323-370.
- Márkus István. *Nagykőrös.* (= Magyarorszag felfedezése), Budapest, 1979.

Morvay Judit. *Asszonyok a nagycsaládban*. Budapest (Magvető), 1956.
Sárkány Mihály. *A társadalomnéprajzi kutatás hazai története*. In (Főszerk.) Paládi-Kovács Attila. *Magyar Néprajz nyolc kötetben*. Vol. VIII. *Társadalom*. 29-66p. Budapest (Akadémiai), 2000.
Tiszteletkör. Fél Edit és Hofer Tamás Arányok és mértékek a paraszti gazdálkodásban (Budapest, 1997.) című könyvről: Bárh János, Mohay Tamás, Kósa László, Christopher Hann, Voigt Vilmos, Péter Katalin, Niedermüller Péter hozzászólásával. BUKSZ – Budapesti Könyvszemle, Kritikai írások a társadalomtudományok köréből, 1998. ősz, 303-328. <http://epa.oszk.hu/buksz>

7. A magyar néprajztudomány kutatási paradigmái: *életmódkutatások* – források, módszerek, megközelítések

a) táplálkozás

b) építkezés és lakáskultúra

c) tárgykultúra

Barabás Jenő - Gilyén Nándor. *Magyar népi építészeti*. Budapest, 1987. (2. javított kiadás Budapest, 2004.)

Balassa Iván. (Főszerk.) *Magyar Néprajz nyolc kötetben*, Vol. IV. *Életmód*. Budapest (Akadémiai), 1997. [A választott tételhez (a-c) kapcsolódó fejezet.]

Benda Gyula. *A lakásfűszereltség változásai Keszthelyen 1790-1848*. In Novák László – Selmeczi László (Szerk.) *Építészeti az Alföldön*. Nagykőrös, 1989. 133-161. (= Az Arany János Múzeum Közleményei, VI.)

Kisbán Eszter. Korszakok és fordulópontok a táplálkozási szokások történetében. *Ethnographia* (XCV) 394-399. 1984.

Fejős Zoltán - Frazon Zsófia (Szerk.) *Korunk és tárgyaink. Fordításgyűjtemény*. (= MaDok-füzetek, 2.) Budapest, 2004.

Fejős Zoltán. *Jelenkorkutatás és néprajzi múzeológia*. 9-24p. Budapest, 2003. (=Madok Füzetek, 1.)

Fejős Zoltán. *Útmutató néprajzi gyűjtemények értelmezésére*. In Fejős Zoltán (Szerk.) *A Néprajzi Múzeum Gyűjteményei*. Budapest, 1998.

8. Egyén, közösség, társadalom: Rokonság, vérrokonság, műrokonság. Családszervezet, családtípusok. Paraszti üzem és háztartás. Szomszédság, lokális csoportok.

Bodrogi Tibor 1997: *Társadalmak születése*. In Bodrogi Tibor: *Mesterségek, társadalmak születése*. Budapest, 203-410.

Eriksen, Thomas H. 2006: *Kis helyek – nagy témák. Bevezetés a szociálanropológiába*. Budapest: Gondolat Kiadó. Innen: *Helyi szerveződés, Egyén és társadalom. Rokonság mint leszármazás. Házasság és szövetségek. Nem és kor c. fejezetek*, 81-183.

Faragó Tamás 2000: *Nemek, nemzedékek, rokonság, család*. In Paládi-Kovács Attila (főszerk.): *Magyar Néprajz nyolc kötetben. VIII. Társadalomnéprajz* Budapest: Akadémiai Kiadó, 393-483.

Fél Edit 2001: *A nagycsalád és jogszokásai a Komárom megyei Martoson*. In Hofer Tamás (szerk.): *Régi falusi társadalmak. Fél Edit néprajzi tanulmányai*. Pozsony: Kalligram, 27-87.

Nagy Varga Vera 2000: *Műrokonság, szomszédság, kortársi csoportok, barátság*. In Paládi-Kovács Attila (főszerk.): *Magyar Néprajz nyolc kötetben. VIII. Társadalomnéprajz* Budapest: Akadémiai Kiadó, 532-557.

Morvay Judit 1956: *Asszonyok a nagycsaládban. Mátraalji palócasszonyok élete a múlt század második felében*. Budapest.

Rezessy Anna 2001: „Összejönnek a szomszédok is...”. *A szomszédság rendszere Homokmégyen. Tabula* 4. 231-269.

Stewart, Michael Sinclair 1994: *Daltestvérek. Az oláh cigány identitás és közösség továbbélése a szocialista Magyarországon*. Budapest: T-Twins Kiadó.

Tóth G. Péter 2002: *A „közösség”. Egy fogalom megalkotása, kiteljesedése, széthullása és felszámolása*. In Pócs Éva (szerk.): *Közösség és identitás. Studia Ethnologica Hungarica III*. Budapest: L'Harmattan, 9-31.

9. Egyén, közösség, társadalom: Társadalmi tagozódás; önzagzatás, közigazgatás, a falusi társadalom belső rendje; jogszokások.

Eriksen, Thomas H. 2006: *Helyi szerveződés*. In uő: *Kis helyek – nagy témák. Bevezetés a szociálanropológiába*. Budapest: Gondolat Kiadó, 81-99.

Fél Edit 2001: *Tanyakertek, patrónus-kliens kapcsolatok és politikai frakciók Átányon*. In Hofer Tamás (szerk.): *Régi falusi társadalmak. Fél Edit néprajzi tanulmányai*. Pozsony: Kalligram, 237-255.

- Kocsis Gyula 2000: Öngazgatás, közigazgatás. In Paládi-Kovács Attila (főszerk.): *Magyar Néprajz nyolc kötetben. VIII. Társadalomnéprajz*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 585-598.
- Molnár Mária 2000: Társadalmi tagozódás. In: Paládi-Kovács Attila (főszerk.): *Magyar Néprajz nyolc kötetben. VIII. Társadalomnéprajz*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 484-531.
- Szilágyi Miklós 2000: Törvények, szokásjog, jogszokás. In: Paládi-Kovács Attila (főszerk.): *Magyar Néprajz nyolc kötetben. VIII. Társadalomnéprajz*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 693-759.

10. Az egyház és a vallásosság helye és szerepe a paraszti társadalomban, vallásos társulatok.

- Barna Gábor 1990: A Tállyai Fáklyás Társulat szerepe a község társadalmi életében In Lovik Sándor – Horváth Pál (szerk.): *Néphit, népi vallásosság ma Magyarországon*. Budapest, 1-30. <http://mek.niif.hu/04100/04106/04106.pdf>
- Barna Gábor: *Csoportszerveződés és egyéni szerepek a népi vallásosságban. Vallási kultúra a 19-20. században az Élő Rózsafüzér Egyesület példáján*. <http://primus.arts.u-szeged.hu/archivum/ktn2006/barna.pdf>
- Jávor Kata: Az egyház és a vallásosság helye és szerepe a paraszti társadalomban. In: Paládi-Kovács Attila (főszerk.): *Magyar Néprajz nyolc kötetben. VIII. Társadalomnéprajz*. Budapest, 2000. 791-819.
- Kardos László: *Egyház és vallásos élet egy mai faluban. (Bakonycsérnye – 1965)*. Budapest: Kossuth Kiadó, 1969.

11. Magyar népszokások

- a) A meghatározás problémái, a népszokások rendszerezése/a rendszerezés problémái, lehetséges szempontjai.
- b) Kutatási irányzatok, kutatástörténet, főbb munkák, tematikák, szerzők.

- Dömötör Tekla 1964: *Naptári ünnepek, népi színjátszás*. Budapest.
- Dömötör Tekla 1974: *A népszokások költészete*. Budapest. 9-38.
- Niedermüller Péter 1987: Irányzatok és módszerek a néprajzi szokáskutatásban. *Népi kultúra – népi társadalom* XIV. 291-313.
- Pozsony Ferenc 2006: *Erdélyi népszokások*. Kolozsvár: KJNT – BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék.
- Róheim Géza 1925: *Magyar néphit és népszokások*. Budapest. - népszokás fejezetek.

12. Társadalmi ünnepek

- a) Ünnepek, rítusok társadalmi szerepe. Társadalmi ünnepek típusai (nemzeti ünnepek, megemlékezések, politikai rítusok, kis közösségek ünnepei – egy választott típus részletes bemutatása)
- b) Népszokások ma – megjelenési formáik, funkciójuk.

- Connerton, Paul 1997: Megemlékezési szertartások. In Zentai Violetta (szerk.): *Politikai antropológia*. Budapest: Osiris – Láthatatlan Kollégium. 83-99.
- Eriksen, Thomas Hylland 2006: Kis helyek – nagy témák. Budapest: Gondolat Kiadó. – A „Vallás és rítus” fejezet. 263-285.
- Feischmidt Margit 2002: Szimbolikus konfliktusok és párhuzamos nemzetépítés. Az erdélyi nemzeti rítusokról és diskurzusokról a kolozsvári Mátyás-szobor körüli 1992-es konfliktus példáján. In Gergely András (szerk.): *A nemzet antropológiája: Hofer Tamás köszöntése*. Budapest: Új Mandátum Lap- és könyvkiadó. 112-123.
- Gerő András 2004: *Képzelt történelem*. Budapest: Polg.Art. – „A nemzet születésnapja, március 15-e” fejezet. 163–180.
- Hobsbawm, Eric 1987: Tömeges hagyomány-termelés: Európa 1870-1914. In Hofer Tamás – Niedermüller Péter (szerk.): *Hagyomány és hagyományalkotás. Tanulmánygyűjtemény*. Budapest: MTA Néprajzi Kutatócsoportja. 127-197.
- Hofer Tamás 1992: Harc a rendszerváltásért szimbolikus mezőben. 1989. március 15-e Budapesten. *Politikatudományi szemle* 1. sz. 29–51.
- Pusztai Bertalan 2003: Megalkotott hagyományok és falusi turizmus. In uő. (szerk.): *Megalkotott hagyományok és falusi turizmus. A pusztamérgesi eset*. Szeged: JATE Press. 9-23.

13. Vallás – népi vallás

- a) Történeti egyházak Magyarországon, alapvető dogmatikus/liturgikus különbségek
- b) Egy választott egyház kultuszának, liturgiájának, ünnepeinek ismertetése.

Bálint Sándor: Karácsony, húsvét, pünkösd. A nagyünnepek hazai és közép-európai hagyományvilágából. Bp. 1998 (3. kiadás)

Bárth János: A katolikus magyarság vallásos életének néprajza. In: Népszokás, néphit, népi vallásosság. (Magyar Néprajz VII., Folklor 3.) Főszerk. Dömötör Tekla. Bp., Akadémiai K. 1990, 331–364.

Bartha Elek: A görög katolikus magyarság vallási néprajza. In: Népszokás, néphit, népi vallásosság. (Magyar Néprajz VII., Folklor 3.) Főszerk. Dömötör Tekla. Bp., Akadémiai K. 1990, 425–442.

Gergely Ernő – Kardos József – Rottler Ferenc 1997: *Az egyházak Magyarországon Szent Istvántól napjainkig*. Budapest: Korona Kiadó.

Kósa László: Protestáns egyházas szokások és magatartásformák. In: Népszokás, néphit, népi vallásosság. (Magyar Néprajz VII., Folklor 3.) Főszerk. Dömötör Tekla. Bp., Akadémiai K. 1990, 443–481.

Várnagy Antal 1995: Liturgia. Abaliget, Lámpás Kiadó.

14. A magyar néphit

- a) A néphit meghatározásának problémái (néphit, népi vallás, hivatalos vallás kapcsolata), a hiedelemanyag rendszerezése.
- b) Egy választott mitikus lény vagy természetfeletti képességű alak bemutatása.

Hesz Ágnes 2008 Néphit vagy helyi vallás: lélek- és túlvilágképzetek Hidegségen. In Pócs Éva (szerk.): „*Vánnak csodák, csak észre kell venni*”. *Helyi vallás, néphit és vallásos folklór Gyimesben I.* /Studia Ethnologica Hungarica VIII./ Budapest: L'Harmattan, 15–78.

Pócs Éva 1990: Néphit. In Dömötör Tekla (szerk.): Magyar Néprajz VII. Budapest: Akadémiai Kiadó, 527–692.

Pócs Éva: A magyar néphit történeti rétegei – kézirat, elérhető a tanszéken.

Róheim Géza 1925: *Magyar néphit és népszokások*. Budapest. - néphit fejezetek.

15. Kommunikáció a transzcendenssel

- a) A szakrális kapcsolatteremtés formái.
- b) Szentkultusz, hivatalos és magánkultusz.
- c) Zarándoklat, búcsújárás.

Brown, Peter 1993: *A szentkultusz kialakulása és szerepe a latin kereszténységben*. Budapest: Atlantisz.

Bálint Sándor: Ünnepi kalendárium 1–3. A Mária-ünnepek és jelesebb napok a Magyar és középkori hagyományvilágából. Bp. 1998 (3. Kiadás) (4-5 fontos szent-ünnepek, 2-3 Mária-ünnepek)

Pócs Éva 1998: Transz és látomás Európa népi kultúráiban. In Pócs Éva (szerk.): *Eksztázis, álmom, látomás. Választanológiai fogalmak tudományközi megközelítésben*. Tanulmányok a transzcendensről I. Budapest – Pécs: Balassi K., – University Press, 15–55.

Pócs Éva 2001: Megszálló halottak, halotti megszállottság. In Pócs Éva (szerk.): *Lélek, halál, túlvilág. Választanológiai fogalmak tudományközi megközelítésben*. Tanulmányok a transzcendensről II. Budapest: Balassi Kiadó, 119–140.

Sigal, Pierre André 1989: Isten vándorai. Középkori zarándoklatok és zarándokok. Budapest: Gondolat Könyvkiadó.

16. Folklor, folklorisztika, folklorizmus, folklorizáció. A folklor definíciója, funkciói, kritériumai.

(órajegyzet és a Magyar nagylexikon címszavai az alap)

Ortutay Gyula: Variáns, invariáns, affinitás. Az MTA I. Osztályának Közleményei 10:1959, 195-238; vagy Ortutay: A nép művészete. Budapest, 1981, 9-53, 346-356.

Voigt Vilmos: A folklor alkotások elemzése. Budapest, 1972, 37-134.

Voigt Vilmos: A neofolklorizmus fogalmának körülhatárolása. In: Modern folklorisztikai tanulmányok. Debrecen, 1987, 187-194. (Folklor és Etnográfia 34)

17 Az epikus népköltészet kutatásának módszerei.

Honko, Lauri: Módszerek az epikus népköltészet kutatásában. Ethnographia, 91:1980, 452-467.

18. A népmesegyűjtés és kutatás a XIX-XX. században Magyarországon.

(órajegyzet)

Ortutay Gyula - Dégh Linda - Kovács Ágnes: Magyar népmesék I-III. Bp., 1960. Bevezető tanulmány az I. kötetben: Ortutay Gyula: A magyar népmese. 1-66.

Voigt Vilmos: Mese. In: A magyar folklór. Szerk.: Voigt Vilmos. 5. fejezet. Osiris Kiadó, Budapest. 1998. 221-280.

19. A hiedelem- és történeti mondakutatás a XIX-XX. században Magyarországon.

Bihari Anna: Magyar hiedelemmonda katalógus. Előmunkálatok a Magyarság Néprajzához 6. 1980. Bp.

Dömötör Tekla: A mondakutatók nemzetközi értekezlete Budapesten. *Ethnographia*, LXXV. 1964/12-24.

Keszeg Vilmos: A hiedelemmondák morfológiai elemzésének néhány tanulsága. In: Benedek Katalin - Csonka Takács Eszter (szerk.): *Démonikus és szakrális világok határán. Mentalitástörténeti tanulmányok Pócs Éva tiszteletére.* Budapest, L'Harmattan. 1999. 295-310.

Körner Tamás: A magyar hiedelemmondák rendszerezéséhez. *Ethnographia*, LXXVII. 1967. 280-285.

Körner Tamás: Mutatvány a készülő magyar hiedelemmonda katalógusból. *Ethnographia*, LXXXI. 1970. 55-96.

Körner Tamás: A történeti mondák rendszerezéséről. *Ethnographia*, LXXXI. 1970. 97-112.

Magyar néprajz V. Folklór I. Magyar népköltészet. Főszerk.: Vargyas Lajos. Akadémiai Kiadó, Bp., 1988.

kötetből részletek: Bihari Anna: A hiedelemmondák rendszerezésének elvei. A mondai típus fogalma. 133-137.; Nagy Ilona: Hiedelemmonda. 138-147.; Lengyel Dénes: Történeti monda. 148-166.

20. Az eredetmagyarázó monda és kutatása Magyarországon

Lammel Annamária - Nagy Ilona: *Parasztbiblia. Magyar népi biblikus történetek.* 2005, Budapest, Osiris. [Osiris Könyvtár. Folklór. Sorozatszerk.: Voigt Vilmos]

Magyar néprajz V. Folklór I. Magyar népköltészet. Főszerk.: Vargyas Lajos. Akadémiai Kiadó, Bp. 1988. kötetből: Nagy Ilona: Eredetmagyarázó monda. 102-132.

Nagy Ilona: *Apokrif evangéliumok, népkönyvek, folklór.* Budapest, L'Harmattan, 2001. [Szóhagyomány. Sorozatszerk.: Nagy Ilona]

21) A kulturális antropológia, mint tudomány; helye a társtudományok között, részterületei, sajátos jegyei. Kulturális relativizmus, etnocentrizmus.

Birket-Smith, K.: *A kultúra ösvényei. Általános etnológia.* Bp. Gondolat, 1969: 7-28.

Herskovits, M.: Kulturális antropológia. In: *Néprajzi szöveggyűjtemény.* I. kötet. Bp. ELTE BTK, 1982: 187-197 [„Az antropológia: az ember tudománya”].

Katona L.: *Ethnographia, ethnologia, folklore.* In: *Ethnographia*, 1890/1: 69-87.

Kroeber, A. L. és T. Parsons: A kultúra és a társadalmi rendszer fogalma. In: *Replika*, 1994 december (15-16): 236-238.

Piddington, R.: Primitív kultúrák tudománya. In: *Néprajzi szöveggyűjtemény.* I. kötet. Bp. ELTE BTK, 1982: 227-239.

Vargyas Gábor: A barbárokat nézve. Nyílt levél dr. Hangay György természetbúvárhoz. In: *Magyar Narancs.* XV. évf. 11. szám, 2003 március 13:20 és 58-59. old. ill. Hangay György viszontválasza és V.G. arra adott válasza két számmal később. (Xeroxban a tanszéki könyvtárban hozzáférhető.)

22) Néprajz és kulturális antropológia viszonya Magyarországon. A BUKSZ és a Replika vita.

Hofer T.: Amerikai antropológusok és hazai néprajzkutatók közép-európai falukban: összehasonlító jegyzetek két tudományág szakmai személyiségéről. In: *Fehéren, feketén. Varsánytól Ritítiig. Tanulmányok Sárkány Mihály tiszteletére. I-II.* Bp. L'Harmattan, 2004, I: 65-79.

Hann, Ch.: Két tudományág összemosódása? Néprajz és szociálintropológia a szocialista és poszt-szocialista időszakokban. In: *Fehéren, feketén. Varsánytól Ritítiig. Tanulmányok Sárkány Mihály tiszteletére. I-II.* Bp. L'Harmattan, 2004, I: 45-63.

Niedermüller Péter: A néprajztudomány válaszútjai avagy a kultúrakutatás elméleti dilemmái. In: *BUKSZ* 1989/I (december): 79-84.

Sárkány Mihály: Vágyak és választások. In: *BUKSZ* 1990: 288-294.

Niedermüller Péter: Paradigmák és esélyek. (A kultúrakutatás esélyei.) In: *Replika*, 1994 június (13-14): 89-129.

Fejős Zoltán: Esélyekről elmélettel vagy anélkül. (A kultúrakutatás esélyei.) In: *Replika*, 1994 június (13-14): 135-140.

Mohay Tamás: A néprajz és a néprajzkritika határai. (A kultúrakutatás esélyei.) In: *Replika*, 1994 június (13-14): 149-154.

23) Antropológiatörténet: evolucionizmus

- Bodrogi T.: „Az evolucionizmus kialakulása: a mítosztól a tudományig” című rész az ugyancsak általa írt „Az Ancient Society előzményei” című cikkből. In: *Népi Kultúra - Népi Társadalom*, 1991/XVI: 24–62.
- Morgan, L.H.: *Az ősi társadalom* Budapest, Gondolat, 1961: 5–45.
- Bodrogi T.: L.H.Morgan. In: Morgan, L.H.: *Az ősi társadalom*. Budapest, Gondolat, 1961: I–XXIV.
- Tylor, E.B.: A primitív kultúra. In: Bohannon, P. - Glazer, M. (szerk.): *Mérföldkövek a kulturális antropológiában*. Bp. Panem Kiadó, 1997: 108–127.
- Tylor, E.B.: Továbbélés (survival) a kultúrában. In: Simon R. (szerk.) *A vallástörténet klasszikusai. Szöveggyűjtemény*. Bp.- Osiris, 2003: 307–315.
- Frazer, J.G.: *Aranyág*. Bp. Osiris, 1998: 9–17, 21–51, 450–455.
- Bodrogi T.: James George Frazer. In: Frazer, J.G.: *Aranyág*. Bp. Osiris, 1998: 465–474.

24) Antropológiatörténet: történeti-partikularista iskola és diffuzionizmus

- Vajda L.: A néprajztudomány kultúrtörténeti iránya és a „bécsi iskola”. In: *Ethn.* 1949/60: 45–71.
- Bátky Zs.: Kultúrkörök és kultúrarétegek Afrikában. In: *Földrajzi Közlemények* 1906/36: 434–440.
- Gunda B.: A kulturális areák néhány kérdése. In: *Néprajzi csoportok kutatási módszerei*. Szerk. Paládi-Kovács Attila. (Előmunkálatok a Magyarság Néprajzához 7.) Budapest, MTA Néprajzi Kutató Csoport, 1980: 9–17.
- Heyerdahl, T.: *A Kon Tikitől a Raig. Egy elmélet kalandja*. Bp. Gondolat, 1970: 193–244.
- Boas, F.: *Népek, nyelvek, kultúrák*. Bp. Gondolat, 1975: 15–128.
- Boas, F.: Az összehasonlító módszer korlátai az antropológiában. In: Bohannon, P. - Glazer, M. (szerk.): *Mérföldkövek a kulturális antropológiában*. Bp. Panem Kiadó, 1997: 135–146.

25) Antropológiatörténet: funkcionalista iskolák

- Malinowski, B.: *Baloma. Válogatott írások*. Bp. Gondolat, 1972: 7–109, 301–371, 373–399 és 401–424. („A nyugati Pacifikum argonautái”, „Baloma: A holtak szellemei a Trobriand-szigeteken”, „A mítosz a primitív lélektanban” és „A funkcionális elmélet” fejezetek.)
- Bodrogi T.: Bronislaw Malinowski (1884-1942). In: Malinowski, B.: *Baloma. Válogatott írások*. Bp. Gondolat, 1972: 441–462.
- Radcliffe-Brown: A funkció fogalma a társadalomtudományban. In: Bohannon, P. - Glazer, M. (szerk.): *Mérföldkövek a kulturális antropológiában*. Bp. Panem Kiadó, 1997: 409–418.
- Radcliffe-Brown: A társadalmi struktúráról. In: Bohannon, P. - Glazer, M. (szerk.): *Mérföldkövek a kulturális antropológiában*. Bp. Panem Kiadó, 1997: 419–435.

26) Antropológiatörténet: francia szociológiai iskola

- Durkheim, E.: *A vallási élet elemi formái*. Bp. L'Harmattan, 2003: 13–29, 195–225 és 377–403.
- Vargyas Gábor: E. Durkheim és a Vallási élet elemi formái. in: Durkheim, É.: *A vallási élet elemi formái*. Bp. L'Harmattan, 2003: I–XXXI.
- Durkheim, E. - Mauss, M.: Az osztályozás néhány elemi formája. Adalékok a kollektív képzetek tanulmányozásához. In: Durkheim, É.: *A társadalmi tények magyarázatához*. Bp. Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1978: 253–334.
- Mauss, M.: Tanulmány az ajándékról. Az ajándékcseré formája és értelme az archaikus társadalmakban. In: M. Mauss: *Szociológia és antropológia*. Bp. Osiris, 2000: 195–338.

27) Antropológiatörténet: kultúra és személyiség iskola

- Freud, S.: *Totem és tabu. A vadnépek és a neurotikusok lelki életének némely megegyezéséről*. (Bármelyik magyar kiadásból a „A totemizmus visszaütközése a gyermekkorban” című utolsó, 4. fejezet).
- Malinowski, B.: Anyajogú család és Ödipusz komplexus. In: *Szerelem és ösztönélet*. (Az „Emberismeret” különszáma.) Budapest, 1936. II. évfolyam 3. szám: 1–31. [A Néprajz Tanszéken xerox formában hozzáférhető!]
- Benedict, R.: A kultúra mintái. In: Maróti A. (szerk.): *Forrásmunkák a kultúra elméletéből. Szöveggyűjtemény*. Bp. Tankönyvkiadó, 1975: 191–202.
- Mead, M.: *Férfi és nő. A két nem viszonya a változó világban*. Bp. Gondolat, 1970: 210–327. (Új kiadása: Bp. Osiris, 2003: 206–326.)
- Bodrogi T.: Utószó. In: Mead, M.: *Férfi és nő. A két nem viszonya a változó világban*. Bp. Gondolat, 1970: 333–338.
- Szántó R. T.: Margaret Mead, Derek Freeman, Szamoa és az igazság. In: *Magyar Tudomány* 1995. 10.sz.: 1245–1251.

Linton, R.: Státus és szerep. In: Bohannon, P. - Glazer, M. (szerk.): *Mérföldkövek a kulturális antropológiában*. Bp. Panem Kiadó, 1997: 267–283.

28) Antropológiatörténet: neo-evolucionista iskola, kulturális ökológia és kulturális materializmus

White, L.: Az energia és a kultúra evolúciója. In: Bohannon, P. - Glazer, M. (szerk.): *Mérföldkövek a kulturális antropológiában*. Bp. Panem Kiadó, 1997: 461–486.

Sahlins, M.D.: Specifikus és általános evolúció. In: Bohannon, P. - Glazer, M. (szerk.): *Mérföldkövek a kulturális antropológiában*. Bp. Panem Kiadó, 1997: 488–514.

Rappaport, R.: A környezeti viszonyok rituális szabályozása egy új-guineai nép körében. In: Biczó G. (szerk.): *Antropológiai irányzatok a második világháború után*. Debrecen, Csokonai, 2003: 52–69.

Harris, M.: Az indiai szent tehén kulturális ökológiája. Biczó G. (szerk.): *Antropológiai irányzatok a második világháború után*. Debrecen, Csokonai, 2003: 30–51.

Sárkány M.: Kulturális ökológia. Távlatok és korlátok. In: Sárkány M.: *Kalandozások a 20. századi kulturális antropológiában*. Bp. L'Harmattan, 2000: 31–43.

29) Antropológiatörténet: strukturalizmus

Lévi-Strauss, C.: Faj és történelem. In: Lévi-Strauss: *Strukturális antropológia. I-II*. Bp. Osiris, 2001. II.: 261–290.

Lévi-Strauss: Strukturális elemzés a nyelvészetben és az antropológiában. In: Lévi-Strauss: *Strukturális antropológia. I-II*. Bp. Osiris, 2001. I.: 37–53.

Lévi-Strauss: Gondolatok a rokonság legkisebb alkotóeleméről. In: Lévi-Strauss: *Strukturális antropológia. I-II*. Bp. Osiris, 2001. II.: 74–96.

Bodrogi T.: Társadalmi struktúra és strukturalizmus. In: *Népi Kultúra - Népi Társadalom* 1970/IV: 307–388.

Sárkány M.: Lévi-Strauss és a történelem. In: Sárkány M.: *Kalandozások a 20. századi kulturális antropológiában*. Bp. L'Harmattan, 2000: 115–126.

30) Antropológiatörténet: modern (szimbolikus, interpretatív) és posztmodern antropológiák

Douglas, M.: Külső határok. In: Biczó G. (szerk.): *Antropológiai irányzatok a második világháború után*. Debrecen, Csokonai, 2003: 235–251.

Borsányi L.: Bevezetés a szimbólumok antropológiai kutatásába. In: Hoppál M. – Niedermüller P. (szerk.): *Jelképek - Kommunikáció - Társadalmi gyakorlat. Válogatott tanulmányok a szimbolikus antropológia köréből*. Budapest, Tömegkommunikációs Kutatóközpont („TK. Tanfolyamok”) 1983: 7–18.

Firth, R.: A „szimbólum jelentése”. In: Hoppál M. – Niedermüller P. (szerk.): *Jelképek - Kommunikáció - Társadalmi gyakorlat. Válogatott tanulmányok a szimbolikus antropológia köréből*. Budapest, Tömegkommunikációs Kutatóközpont („TK. Tanfolyamok”) 1983: 187–199 old.

Geertz, C.: Sűrű leírás. In: Geertz, C.: *Az értelmezés hatalma. Antropológiai írások*. Bp. Századvég, 1994: 170–199.

Geertz, C.: Mély játék: jegyzetek a bali kakasviadalról. In: Geertz, C.: *Az értelmezés hatalma. Antropológiai írások*. Bp. Századvég, 1994: 129–169.

Clifford, J.: Bevezetés: Részleges igazságok. In: *Helikon. Irodalomtudományi Szemle*. 1999/4: 494–513.

Rosaldo, R.: A bánat és a fejjavászok örvényének kapcsolata. In: Biczó G. (szerk.): *Antropológiai irányzatok a második világháború után*. Debrecen, Csokonai, 2003: 252–278.